

לגופו של עניין

ספרה של איילת קלטר כולל שיחות עם אנשים כבדי משקל החושפים בגילוי לב את החוויות הכואבות שהם מתמודדים עמן. למרות כמה מגרעות, זהו ספר מהפכני שמסייע להבין את המחיר החברתי הגבוה של השמנופוביה, מפרץ סטריאוטיפים וקורא לשינוי רדיקלי

שמנים

איילת קלטר

עורך: יחיל צנן
הוצאת אפיק, 270
עמודים, 84 שקלים

מחאה על היעדר דוגמניות במידות גדולות בשבוע האופנה בלונדון, 2017. האופנה מדברת בשפת ההסתרה צילום: Vianney Le Caer / Invision / AP

“שמנים” הוא ספר מהפכני, שכל הורה צריך לקרוא. אין דרך טובה יותר להבין את פצעי עתה העמוקה של השפעת השמנופוביה על אנשים עם השמנה מהווידויים הישירים המובאים בספרה של איילת קלטר. הוא קורא לנו להפנים על בסיס מוצא עדתי או צבע עור, כך עלינו להכיר בקיומה של אפליה נגד שמנים, הנובעת מהעדפה של צורת גוף אחת על פני אחרת, ועלינו לדעת מה המחירים האישיים האדירים שמשלמים אלה שמבנה גופם שונה מאידיאל היופי.

הספר משרטט שדה רחב של החוויות שעמם מתמודדים אנשים כבדי משקל, ובכל פעם מגלה עוד חוויות ועוד מחירה אחרי שחשבנו שהבנו את גודל הקושי לנו. כך יחסם של הורים, אחים וחברים, מגיעים גם לרוב חס מהמורים ומכינים כי מדובר בתופת אכזרי ומתמשך. המרואיינים בספרה של קלטר גם מתארים את ההתמודדויות עם סקס והתערבויות כירורגיות, וכן את השפה השגורה שלהם ביחס לדיאטות. כשמגייס עים לדיון בהשפעת מבנה הגוף על האפשרות לעבוד, מבינים שיש כאן לא רק חוסר אנושיות אלא גם מחיר קה מופרעת של חלק גדול מהאוכלוסייה.

הספר מנפץ אשליית ובהן אחת האשליות הגדולות הנקשרות לסוגיה, אשליית הבחירה, כלומר – המי חשבה שכל שמן. יכולה לרדת במשקל לו רק רצה. תה מספיק. קלטר שוללת תפישה זו ומבססת את טענותיה על מחקרים. טענה אחרת שהיא מנפצת היא הפרדוקס שבטיסוק בהרזיה: “נוסף על כישלון ההרזיה האורב בפניה, המחקרים מראים שהטיסוק במי שקל הגוף ממשב את האכילה, פוגע בדימוי העצמי, מעצים את בעיות האכילה ומעלה את רף ההשמנה” – נתון שמעקר תעשיות שלמות.

קלטר אינה מהססת להביע את דעתה הנחרצת נגד דיאטות מסחריות ופופולריות, כאלה שמאדירות את ממציאי ה“שיטות” והופכות אותם לגוראים אבל

לרוב שוכחות את החצר האחורית של כל סיפור הצ’לחה. היא מישרה מבט לפינות שאחרים מעדיפים להימנע מלראותן, לרבות עמותות העוסקות בתחום שאמורות לעשות זאת או משרדים ממשלתיים שמגנים ונותנים תשוכות לא מספקות, שמעמידים את החוקים והפרגמטיות לפני המהות.

הספר בנוי לסירוגין מוידויים אישיים ומחומרים עיוניים, והשילוב ביניהם קל לקריאה וקולח. השיחות מחולקות לנושאים ובהדרגה הקוראים לומדים להכיר את נפשות המשתתפים, החוזרים בהקשרים שונים, ואת החוויות האישיות העצובות והמורכבות שהיו מנת חלקם. אחת המרואיינות, נטע, מספרת על בן זוגה: “הוא לא הסכים שאגע בו, הוא שנא את הגוף שלו. הוא לא הסכים שאני אראה אותו ערום, הוא לא הסכים לשכב איתי”. מרואיינת ששמה זוהר נזכרת בילדותה: “את רוב האוכל שלי אכלתי בהיחבא, לבד. בבית ספר לא הייתי אוכלת בכלל, הייתי מתביישת. שלא יראו, שלא יגידו על השמנה שאוכלת בבית הייתי אוכלת, אבל גם הרבה פעמים בלי שיראו”. אבל מתוך הפסיפס הנוצר בספר מתבהר כי אין מדובר בסיפור אישי קורע לב זה או אחר, אלא בתופעה חברתית רחבה וכואבת, שמתרחשת במקביל בקרב המוני בני אדם באופן יום יומי. כך נוצר תמהיל נוקב בין הממד הרגשי להיבט החברתי – קלטר מתברת בין הרגש וההזדהות שמעוררים המרואיינים ובין תמונת

מצב רחבה יותר, שמסייעת להבין כי אדם שמן הוא חלק ממצב החורג מסיפורו הפרטי ואינו רק כלאו בתוך עצמו עם תחושות אשמה, בושה וכאב.

נקודות החוזק של הספר נמצאות ממש בסמוך לחולשותיו, ולמרות המסר הברור שלו, לעתים המורכבות של המציאות נדחקת לשוליים. כך, למשל, אחד הקשיים הניצבים בפני הקוראים הוא הקבלה של הקושי לשנות את החשיבה האוטומטית והסטריוטיפית שאליה הורגלנו. לחשיבה האוטומטית יש משקל גדול בחיים שלנו ואין בספר מספיק התייחסות אליה ולאגרת הגדול של שינוי ופירוק עמדה שהורגלנו אליה ולעתים יש לה השפעה רבה וממושכת על זהותנו, אפילו כאשר אנו מבינים את הכאב שהיא גורמת לוולת. קלטר אינה מנסה לגשר על הפער גם במקרה שבו הקורא אמנם השתכנע ועמדו השתנתה, אבל הרגש הבסיסי שלו נותר בעינו וסותר את תפישתו החדשה.

בפרק האחרון והמשמעותי קלטר בכל זאת מדברת על הקושי, גם שלה לפרקים לאורך כתיבת הספר וגם של הקורא. היא עוורת להבין שאכן מסובך לקבל תפישת עולם כל כך שונה מהמקור. כל ומבחינה שמדובר בקושי אישי וחברתי שיש להתייחס אליו כאל תהליך, גם אם היא לא ממש מסבירה מדוע זה כה מסובך. אילו גתינת יד כואת היתה מופיעה כבר כשלב מוקדם יותר בספר, היא היתה עוורת לקורא לקבל קצת אמפתיה במקביל לזו שהוא נדרש לתת.

חיסרון נוסף בספר הוא התייחסותו החלקית לקרשי האסתטי שחורים גם כבדי משקל (הקושי שלהם ופעמים רבות גם של הסביבה). אמנם יש פרק על אופנה ובו קלטר מסבירה בקצרה כיצד האופנה מדברת בשפת ההסתרה ועד כמה חסרה אופנה למידות גדולות, וישנו גם פרק על מיניות וסטריאוטיפים מגביר לים. אבל מעבר לממד החווייתי והרגשי, חסרה לך עתי התייחסות לכך שיש שפה ויזואלית אסתטית שאליה הורגלנו, שאסתטיקה היא חלק גדול מאוד ממה שמניע את העולם (במיוחד כיום) ושכדי לתת תמונה מלאה גם על הח”ויה האסתטית של הש”מנים עצמם ועל ההתעסקות שלהם במראה החיצוני, צריך לדבר גם על הפיל הזה בחדר

כך, למשל, כדאי היה לעסוק בשאלה מה מש”רתת בעבורנו הנראות. מן הסתם, אנחנו מק”בלות ומקבלים הר”בה מלהיראות “טוב” או להיראות “נכון”: אנו משיגים כך יכולת חיזור, מקור כוח, שייכות, הנאה, פתיינות, משיכה וצורך באישור חיצוני. הוויתור על כל אלה הוא גדול אבל מי שמ”וותר עליהם, בין שמבחינה ובין שלא, מבין שבמקור”מם אפשר לקבל רווח אחר, גדול כנראה יותר, הקשור בוויית המבט האישית וגם במאבק חברתי שטוב לכ”ר לנו. במסגרת מאבק זה, חוקי הנראות צריכים להת”תח כך שהמבט שלנו יורגל לגיוון באסתטיקה ויתח”ר לל שינוי במה שנפתש כ”יפה”. אבל הספר אינו נ”ר קט עמדה בחוית הזאת ומעדיף את התייחסות רק לחויה הפנימית ולחוסן הנפשי.

עניין נוסף שהיה חסר לי בספר הוא הדגשת ההב”נה שהיחס לשומן משפיע על כל אחת ואחד מאיתנו. בעיניי, עד שכל האוכלוסייה לא תבין עד כמה גבוה המחיר שהיא משלמת (כולל באופן אישי) על דח”קתם של השמנים, איני בטוחה שיקרה השינוי הנד”רש שהספר החשוב הזה קורא לו. ■

סוגיה: עיון
קהל יעד: קוראי ספרים על תמורות חברתיות
מדף: לצד ספריה האחרים של קלטר, ובהם “יורדים מהמשקל”
לסיכום: ספר המיטיב לחבר בין סיפורים פרטיים לניתוח חברתי